

складних життєвих обставинах, інтеграція їх у суспільне життя); очікувані результати її реалізації.

Отож, на функціонування і розвиток системи надання соціальних послуг певною мірою впливають екзогенні фактори (глобалізація, політичний, економічний, соціально-демографічний, науково-технологічний та ін.), які мають бути віднесені до об'єктів державного управління цією системою. Все це сприятиме гуманізації, формуванню громадянської злагоди на основі принципів толерантності і взаєморозуміння.

Список використаних джерел:

1. Бистрицький Є. Конфлікт культур і філософія толерантності. *Політична думка*. 1997. №1. С. 130–150.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
3. Декларація принципів толерантності. *Шлях освіти*. 1999. №2. С. 2–4.
4. Ільчук Л.І. Соціальні послуги в Україні: теоретичні та практичні аспекти. Київ : Журавель, 2011. 359 с.
5. Кресіна І. Громадянське суспільство і проблеми народовладдя в Україні. *Наукові записки*. 2004. Вип. 25. С. 35-43.
6. Лібанова Е.М. Старатегічні пріоритети соціальної політики на початку ХХІ століття. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. №1(9). С. 9-22.
7. Про соціальні послуги : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внес. згідно із 8 Законами у 2004-2012 рр.). Офіц. вісн. України. 2003. 1 серп. (№ 29). С 52.
8. Фурман А. В. Теорія освітньої діяльності як метасистема. *Психологія і суспільство*. 2001. № 3. С. 105–144; №3-4. С. 20–58.
9. Шаюк О.Я. Вітакультурний метапідхід в осмисленні толерантності як інтегральної особистісної риси людини. *Вітакультурний млин*. 2010. Модуль 11. С. 21–24.

ФЕМІНІЗМ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ РУХУ CHILDFREE

Малюга Микола Миколайович

ORCID ID: 0000-0003-2054-7444

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Калініна Л.М.

*Інститут педагогіки НАПН України
Україна*

За останні десятиліття завдяки глобалізації, економічній та культурній модернізації, переходу до постіндустріального типу суспільства, жіночої емансипації, превалюванні індивідуально-особистісного «Я» над загальнолюдським благом та багатьом іншим чинникам, відбулася швидка й різка зміна гендерних ролей в суспільстві та традиційних сімейних цінностей. Саме одним із наслідків цих трансформаційних процесів є виникнення та

швидке поширення у світі такого феномену, як свідоме не(батьківство) або чайлдфрі.

Так свідомо бездітні люди як соціально-демографічна категорія існували задовго до створення та поширення цього руху в США. Досить багато людей, переважно заможні й відомі, які жили в різні епохи, обирали добровільну бездітність. Це – аристократи, вчені, письменники, філософи, актори, співаки, балерини, винахідники, художники тощо. Тоді ж серед простих людей представників чайлдфрі не було, за виключенням недобровільної бездітності через природні причини, низький рівень медицини, дитячу смертність. Як відомо, лише висока народжуваність забезпечувала збереження продовження людського роду.

Чайлдфрі (англ. childfree – вільний від дітей; англ. Childless by choice, voluntary childless – добровільно бездітний) – рух, субкультура, феномен та вже деякою мірою ідеологія, для якої властивим є свідоме небажання мати дітей. Сам термін «child-free» або «childfree» («вільний від дітей») був запроваджений на черговій хвилі емансипації захисниками прав людини на противагу англomовному терміну «childlessness» («добровільна бездітність») або «childless» («бездітний»), стверджуючи таким чином, що відсутність дітей – це привілей сучасного розвиненого соціуму.

Зароджувався цей рух в 1970-х роках у США в Каліфорнії в межах діяльності Національної Організації для Не-Батьків. Наразі ця організація вже припинила існування, але завдяки їй цей рух набув популярності [2]. Продовжила закріплювати поширення цього феномену у світі в 90-ті роки ХХ ст. шкільна вчителька Леслі Лафайет, створивши віртуальне співтовариство the Childfree Network, щоб боротися за права бездітних сімей, вважаючи, що вони дискримінуються державою в усіх сферах життєдіяльності [3]. Саме завдяки цьому поштовху феномен чайлдфрі трансформувався в рух, який потім розділився на багато течій. Тільки в США представники добровільної бездітності, в цілому, об'єдналися вже більше ніж у 40 організацій, кожна з яких налічує по кілька тисяч учасників.

Інші організації були створені в Канаді (No Kidding! [9], Babes Without Babes [6]), в Австралії (Child-free Chiks [7]), Великобританії (Kidding Aside [8]) та багатьох інших країнах тощо. А завдяки тотальній глобалізації, швидкому поширенню інформації, нових ідей, поглядів, переконань через технології Інтернет, цей рух, з моменту виникнення та до теперішнього часу, лише більше приваблює нові, молоді покоління людей.

Важливим фактором впливу на зміну ролей сім'ї, сімейних цінностей та відносин, становища жінок у суспільстві, а також на їх самоідентичність є феміністичний рух, розвиток та поширення якого має тісний зв'язок з рухом чайлдфрі. «Фактор – латинською factor – чинник, умова, причина якого-небудь процесу, явища» [Цит. за: 1, с. 362]. Загалом фемінізм виступає проти нав'язування суспільством традиційних гендерних ролей, патріархату в сім'ї та всіляко підтримує й розвиває боротьбу з дискримінацією за статевою ознакою, за рівноправність, за визнання повноцінної особистості жінки, за

свободу реалізації її репродуктивного права й за свободу самовизначення тощо.

Поняття «фемінізм» утворено від латинського слова «femina» (укр. жінка) і з'явилось завдяки французькому філософу Шарлю Фур'є, який писав про появу «нового типу жінки», яка змінить суспільну систему та зміниться сама. Він вважав, що «...розширення прав жінок – це головне джерело соціального прогресу» [4].

На фемінізм як рух та ідеологію рівноправ'я існує декілька поглядів. Так один з них – жінки завжди прагнули звільнитися від чоловічої опіки, а отже, фемінізм існував завжди. Інша – ідеї фемінізму зародилися на сторінках творів XVII століття європейських письменниць, таких як Мері Естелл, Афра Бенн, Марі де Гурне та інших, які називали себе «адвокатами жінок» чи «поборницями прав жінок», але сам термін «фемінізм» на той час ще не вживався.

Ретроспективний аналіз фемінізму надає змогу умовно окреслити етапи його розвитку, кожен з яких істотно вплинув та й досі впливає на трансформаційні зміни загальносуспільних поглядів та життєдіяльність людей у постіндустріальному суспільстві. Так перший етап припадає на період з середини XIX століття до першої половини XX століття. Визначними ознаками цього періоду можна назвати боротьбу за рівні юридичні права жінок і чоловіків у суспільстві. І хоча цей етап не дав належних результатів для феміністського руху, оскільки затяжний військовий період цьому не сприяв, жінку все ж таки стали сприймати як самостійну громадянку своєї держави, що має певні права.

Другий етап припадає на період з 1960-х до 90-х років XX століття. Він був більш радикальним, оскільки активістки руху усвідомили необхідність докорінної зміни культури й акцентували увагу на вільній особистості жінки. У період другої хвилі фемінізму виник «неофемінізм» – це ідеологія, яка виступає проти ідеї продовження людського роду як основного призначення жінки [5]. Цей період також відзначається хвилями протестів, винаходами у фармакології (контрацепція), завдяки яким жінка отримала контроль над репродуктивною функцією, збільшенням кількості жінок, які отримують вищу освіту та працюють. *Поширення добровільно бездітних в суспільстві відбувається саме в період другої хвилі фемінізму та це триває.*

Початок третього етапу розвитку феміністичного руху припадає на 1990-ті роки XX ст. та триває й досі. Продовжується боротьба проти нав'язування гендерних ролей, завдяки порушенню проблеми гендерних стереотипів у різних видах ЗМІ, розвитку сучасних технологій, індустрії розваг та рекламі. Крім того, застосування мережі Інтернет сприяє стрімкому та безперервному поширенню ідей фемінізму, їх сприйняттю та збільшенню кількості прихильників руху тощо.

Тож можна констатувати, що завдяки активній діяльності феміністок упродовж другої половини XX століття – та майже 20-тих років XXI століття, права та свободи жінок виявилися в центрі уваги фактично всіх громадських дискусій та стали однією з основних цілей феміністського руху, а свобода вибору – мати чи не мати дітей, є частиною свободи кожної жінки. За цей

період відбулася зміна традиційних гендерних ролей (таких, як жінка-мати, жінка-домогосподарка чи жінка-дружина), жінки отримали визнання, освіту, незалежність тощо.

Окремим пунктом у сприянні «культивування» свідомої бездітності є поява надійних засобів контрацепції, що назавжди розділило сексуальну поведінку й процес дітородіння, що сприяло усвідомленню материнства як права, а не обов'язку.

Список використаних джерел:

1. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: дис...д-ра пед. наук: 13.00.06. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. С. 362.
2. Антонова Ю.А. Коммуникативные стратегии в текстах, репрезентующих идеологию Childfree: на грани экстрима. 2013. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/kommunikativnye-strategii-v-tekstah-reprezentiruyuschih-ideologiyu-childfree-na-grani-ekstremizma>.
3. Исупова О. Феномен чайлдфри в обществе. 2014. URL: <https://postnauka.ru/video/31220>
4. Каленова А.Н. Осознанная бездетность в современном российском обществе: гендерный аспект. 2018. URL: <https://dspace.spbu.ru/bitstream/11701/13778/1/VKP.pdf>.
5. Словарь гендерных терминов/ под ред. А. А. Денисовой / Региональная общественная организация «Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты». Москва: Информация XXI век. 2002. 256 с.
6. Babes Without Babes. URL: <http://www.babeswithoutbabes.com/about.html>.
7. Child-free Chicks. URL: <https://whynokids.com/childfree-by-choice/childfree-chicks/>.
8. Kidding Aside. URL: <http://www.kidding-aside.com/>.
9. No Kidding!. The International Social and Networking Club for Childfree Couples and Singles URL: <http://www.nokidding.net/>.